als het ontzettende van den krijg geleden werd, en de wonde die de krijg sloeg, nabloedt, wordt vrede de heilschat waar heel een volk om roept. In het eerste aangaan van de worsteling schittert het heroïsme, maar de hartverscheurende ellende die onmiddellijk volgt, ontnuchtert. En dan klimt uit de ellende van den krijg de bede om vrede op tot Hem, van wien alleen de vrede kan afdalen.

En daarom geen valsche voorstelling. In het paradijs, vóór het opkomen der zonde, kon geen dorst naar vrede op de lippen branden. Toen uit de zonde de strijd opkwam, bleek zekere trek in onze natuur door de spanning van elke worsteling geboeid te worden. En eerst toen achter het heroïsme van de worsteling, dat op zichzelf schoon is, de verschrikkelijkheid der ellende opdook, poogde het menschelijk gevoel zich aan die ellende te ontwringen. En het is uit die poging dat de liefde voor den vrede opkwam, de zucht om den vrede te bestendigen, geboren werd, en de dorst naar vrede een drijfveer van ons menschelijk leven werd.

Eerst spant en boeit de worsteling, maar alras vermoeit ze, ergert en wekt afschuw, en de zucht om door den vrede aan den jammer van twist en strijd te ontkomen, krijgt de overhand in 't gemoed.

Zoo was het in de historie aller eeuwen, zoo is het nog, en de machtige beweging die ook nu tegen den oorlog, en om bestendigen vrede roept, en hierin volhardt of al alle volk zich tot de tanden toe wapent, kwam op uit dien zelfden trek van ons in tweestrijd worstelend hart, dat de spanning van den strijd bewondert, en toch naar de ongestoorde rust, die alleen de vrede brengen kan, smacht.

Niets is dan ook natuurlijker en spreekt meer vanzelf, dan dat het Woord van onzen God ons het heil van den vrede voorspiegelt, en dat als het heilig kindeke te Bethlehem geboren wordt, Gods engelen ons het „Vrede op aarde" toezingen. Vrede, roept Jezus zijn jongeren toe, laat ik u, mijnen vrede geef ik u. En in het Jeruzalem dat van Boven komt, zal eens de eeuwige vred alle uitverkorenen beglanzen. Er is geen waarachtige vrede dan de „vrede door het bloed des Kruises".

Het is dan ook zoo begrijpelijk, dat het roepen om het ideaal van eeuwigen vrede ons als censluidend met den Christennaam in de ooren klinkt. Niets was banger dan de religieoorlog die vooral de 16de eeuw kenmerkte. Wie ten leven werd ingelijfd, voelt hoe in zijn hart de trek naar de spanning van den krijg gedood is. En het: Zalig zijn ze, die vrede maken! blijft het wachtwoord onder allen die zich onder de banier van het Kruis bijeen vinden.

Dit hoort ook de wereld. Ze beluistert dien lofpsalm op den vrede, die door Gods Woord onder wie voor Christus kiezen, wordt ingezet. En als die Christenen dan toch den moed en de geestdrift toonen, om als trouwe krijgsknechten van Christus tegen de wereld op te treden, en met haar den strijd om de zegepraal wagen aan te binden, dan gaat er een schaterlach als uit de hel op, en dan heet het, spottend en ons belasterend: „Dat zijn nu die lieve Christenen," die altoos om vrede roepen, en zie wat twist en verdeeldheid ze aanrichten!

Schijnheiligen heeten ze dan, die den mond van vrede vol hebben, en toch telkens, van strijdlust gloeiend, den strijd tegen de wereld aanbinden.

Ze verstaan niet, wie aldus lasteren, hoe de vrede *met God* vóór den vrede onder de menschen gaat. Ze voelen niet hoe de zonde van het paradijs af aan God den oorlog heeft verklaard, en alle eeuwen den krijg tegen God doorzet, doorzet tot in ons eigen hart. En ze zien 't niet in, en kunnen het niet inzien, hoe er dán eerst vrede onder menschen kan komen, als eerst door het bloed des Kruises de vrede, de vrede met God, in ons zondig hart hersteld is.

Maar de Christenen zelven weten beter. Niet uit zich zelf, maar omdat Hij, die onze vrede is, het ons zoo snijdend heeft aangekondigd.

Het wanbegrip, alsof er vrede onder menschen zonder voorafgaanden vrede met God kon zijn, had reeds in Jezus' eigen dagen, tot in het hart van zijn discipelen, post gevat. Dat merkte, dat wist Jezus. En heeft Hij toen hen daarin gestijfd? Neen, omgekeerd, toen heeft Jezus hun die valsche verwachting uit de hand geslagen. En niet lang meer, of de apostelen zelve riepen de Christenheid op, om als goede krijgsknechten van Christus zich te wapenen, en van den strijd met de wereld niet af te laten, niet af te laten vooral van den strijd tegen de wereld in hun eigen hart. Zelf maken ze den strijd persoonlijk. De strijd, zoo roepen ze uit, gaat niet tegen menschen, gaat niet tegen vleesch en bloed, maar tegen de geestelijke boosheden in de lucht, de strijd gaat tegen satan. Voor Christus en tegen satan! moet in al dien strijd het veldgeschrei zijn.

En ze konden niet anders, zoo ze hun Heere niet wilden verloochenen. Zelf toch had Jezus het met zoo angstigen nadruk en klem hun betuigd: „Gij meent dat ik gekomen ben, om vrede op de aarde te brengen. Neen, zeg ik u, maar het zwaard." Zelfs in het geruste gezinsleven zou hij verdeeldheid brengen. „De vader zal tegen den zoon verdeeld zijn en de zoon tegen den vader; de moeder tegen de dochter, en de dochter tegen de moeder; en ze zullen des menschen vijanden worden, die zijn huisgenooten zijn." En sterker nog spreekt Jezus het uit, dat dit *moet*, dat het niet anders *kan*, want zoo sprak de Heere: „*Ik ben gekomen om de menschen tweedrachtig te maken.*" Ja, als om elken twijfel op te heffen, aarzelt Jezus niet er bij te voegen: *Ik ben gekomen om vuur op de aarde te werpen*, en wat wil ik zoo 't alreede brandt?

Ge ijst bij 't hooren van dit woord, en het beklemt u om die twee in harmonie te brengen. Uw Jezus de vredevorst, en dezelfde Jezus gekomen om het vuur van tweedracht op aarde te ontsteken. En toch, heel het Evangelie bevestigt het u. Van Jezus optreden bij den Jordaan totdat hij sterft aan zijn Kruis, is heel zijn leven één strijd, strijd tegen de Joden, strijd tegen de Schriftgeleerden en Pharizeën, strijd tegen de zonde in het hart zijner jongeren. En de wereld neemt dien strijd tegen Jezus op, en het einde is, dat ze hem als een gevloekte bant uit het volk, en geniet als ze hem op Golgotha ten doode wijdt.

Als Jezus na zijn hemelvaart de zalige gewesten binnengaat, is 't daar alles heilige vrede, maar als Jezus uit die zalige gewesten afdaalt op aarde, en op die aarde de macht der zonde tegen God woelende vindt, zou vrede Godverzaking zijn, en bindt hij, niet tegen den mensch dien hij redden kwam, maar tegen die onheilige macht, die onder de menschen woelt, den strijd aan. De wereld stond in opstand tegen God, en Hij die als de Gezalfde des Vaders op die aarde neerdaalt, kon niet anders dan in dien strijd voor God partij kiezen, en, toen de wereld ook nu nog van haar strijd tegen God niet afliet, het voor God tegen die wereld opnemen. En wie van Jezus is, doet als hij.

Met drie machten hebben we te doen, met God, met satan en met de menschen-kinderen; en het is onder de kinderen der menschen dat de strijd tusschen God en satan beslecht wordt. Wie vrede met satan heeft, kan geen vrede met God hebben, en wie in het bloed des Kruises den vrede met zijn God vond, wordt vanzelf in den strijd tegen satan verwikkeld.

Vandaar onzer aller roeping om rusteloos den strijd tegen satan aan te binden en door te zetten. Voor alle dingen in ons eigen hart, en in diepe wegen van zonde verliest zich, wie wel voor Christus tegen de ongeloovigen strijdt, maar in zijn eigen hart met satan en de zonde een wapenstilstand sluit. Het eerst moet het vuur, dat Jezus op aarde wierp, in ons eigen hart opvlammen. In dat hart moet de strijd worden doorgezet tot op onzen laatsten ademtocht. Komt er asch over dit vuur dan moet die asch er afgeschoven, en het vuur weer opgerakeld. Strijd tegen satan en zonde in ons eigen hart blijft de strijdleus tot aan onzen dood.

Maar dan kan het vuur ook niet tot ons eigen hart beperkt blijven. Satan is ook een macht in de wereld, een wereld van leugen en zonde. Een macht die tegen God roept en zijn eere verzaakt en aanrandt. En daarom kunt en moogt ge ook tegen die macht van satan in de wereld nooit één oogenblik met het zwaard in de scheede staan. Ook in de wereld moet het vuur branden. Ook in de wereld moet het zwaard flikkeren. Gij moet ingaan tegen al wat *tegen God* ingaat.

Vrede met God is het hoogste. Vrede onder menschen te brengen moet ook uw roeping zijn, mits het nooit in vrede met satan overala. En wie vrede onder menschen zoekt ook dan, wanneer èn die mensch èn satan den krijg tegen God doorzet, heeft de zake Gods en van zijn Christus prijsgegeven, om te heulen met Gods wederpartijder.

Het vuur van den strijd voor God en tegen satan moet laaie branden, en wie hier bluschwater aandraagt, pleegt verraad aan den Heilige.

Het weefsel van Satan ligt gespannen in de harten der menschen. Het vuur dat Jezus op aarde werpt, strekt om dat booze weefsel te verbranden. En daarom kan de strijd *voor* Christus niet buiten den strijd *onder* menschen omgaan.

Amsterdam, 19 Februari 1909.

In de roomsche pers wordt in den laatsten tijd met nadruk gewezen op de stuitende achteruitzetting der roomschen bij de benoemingen aan de Universiteiten en andere instellingen van wetenschappelijken aard.

Of deze klachten in verband staan met het plan, waarvan dezer dagen het gerucht door de pers ging, om binnen kort te Utrecht een roomsche Universiteit te stichten, waarvoor reeds een terrein zou zijn aangeboden en een stichtingskapitaal bijeengebracht, laten we in het midden.

Van belang is voor ons alleen, dat ook uit deze klacht weer blijkt, hoe het liberalisme de schoone leuze van „gelijk recht voor allen" in practijk heeft gebracht.

De staten, die de *Tijd* overlegt, zijn in dat opzicht welsprekend.

Op de 242 hoogleeraren, die te Leiden, Utrecht, Groningen, Amsterdam en Delft benoemd werden door de Overheid (de kerkelijke hoogleeraren zijn niet meegerekend), zijn er drie roomsch.

Onder de 25 curatoren, die voor de Hoogescholen te zorgen hebben, bevinden zich 3 roomschen. Twee daarvan komen dan nog op rekening van Delft en Amsterdam, zoodat er voor de Rijksuniversiteiten 1, zegge één, overblijft.

In de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, een lichaam dat evenzeer van den Staat uitgaat, zijn op de 97 leden 2 roomsch.

Volkomen terecht merkt de *Tijd* hierbij op, dat de schuld van deze verhoudingen niet te zoeken is bij de Christelijke Ministeries. Vooreerst komen vacatures niet zoo veelvuldig voor, dat onder twee Christelijke Ministeries hierin reeds een radicale verandering kon gebracht worden. En ten tweede geschiedt de voordracht tot de benoeming door Curatoren, gehoord de Faculteit, en al is de Minister niet in absoluten zin aan die voordracht gebonden, toch gaat het niet gemakkelijk, van zulk een voordracht af te wijken. Men weet, welk een storm van verontwaardiging er opstak, toen het vorige christelijke Ministerie het waagde, buiten de voordracht om een Gereformeerde tot hoogleeraar te Utrecht te benoemen.

De oorzaak van deze wanverhouding wordt daarom door de *Tijd* aan de volgende oorzaken geweten:

1e. doordat men in de universitaire kringen absoluut geen rekening houdt met hetgeen van roomsche zijde gepraesteerd wordt.

2e. door de opsluiting in engen kring van collega's, die voor verreweg 't grootste deel van één politieke en godsdienstige belijdenis zijn, de liberale.

3e. door de voor ons rampzalige wijze, waarop voordrachten en benoemingen van hoogleeraren plaats vinden, nl. doordat een liberaal Curatorium, gehoord een liberale faculteit, de voordracht opmaakt, en daarop nooit anders dan een liberaal wordt geplaatst.

Natuurlijk geldt ditzelfde evenzeer voor de geloovige Protestanten. Met uitzondering van de Theologische faculteit, is de verhouding voor hen weinig gunstiger te noemen. Een officieele staat is hier moeilijker te geven, maar het zal de vraag zijn, of onder Curatoren en hoogleeraren der verschillende Hoogescholen het getal van hen, die in positieven zin het Christelijk geloof belijden, veel meer dan een dozijn bedragen zal.

Zulke verhoudingen zijn niet alleen een ergernis in een land, dat nog altoos een Christelijk land wordt genoemd, maar ze toonen ook, hoe alle gevoel van *recht* bij de liberale partij ontbreekt.

Natuurlijk niet, alsof men altoos en bewust elk niet-liberaal zou uitsluiten. Een enkele benoeming, zooals van Prof. Bakhuis Rooseboom, toont dat wel anders. Maar omdat men, gelijk de *Tijd* terecht opmerkt, in deze kringen zoo goed als nooit kennis neemt van wat van andere zijde gepraesteerd wordt, of al wat niet met den heerschenden geest aan de Universiteiten overeen komt, als „onwetenschappelijk" brandmerkt.

Bijna jammerlijk is dan ook de houding, die de liberale pers bij de bespreking van het vraagstuk inneemt. In plaats dat ze bij het zien dezer cijfers het schaamrood op de wangen krijgt en zelf op herstel van dit onrecht aandringt, antwoordt ze nog met het grievende verwijt, dat de oorzaak van deze verhouding bij de geloovigen zelf ligt. Immers het ongeluk wil nu eenmaal, dat er onder de geloovigen zoo weinig wetenschappelijke mannen zijn. Natuurlijk wordt daarbij vergeten, dat mannen als Groen van Prinsterer en Da Costa, Alberdingh Thijm en Nuyens — om van de thans levenden niet te spreken — die hun geloof wèl behielden, nooit een professorale zetel zijn waardig gekeurd.

Overigens is de cirkelredeneering volmaakt. Een liberale regeering benoemt liberale Curatoren en liberale hoogleeraren. Deze liberale hoogleeraren zorgen door hun onderwijs, dat hun leerlingen met de liberale begrippen doordrongen worden. De weinige studenten, die aan deze liberaliseering weerstand weten te bieden, worden wetenschappelijk niet voor vol aangezien en hebben geen de minste kans op een benoeming. Hun wetenschappelijke aandrift gaat in den stroom van het practische leven onder. Daar alleen kunnen ze hun krachten ontwikkelen. En straks wascht het liberalisme zich de handen in onschuld en verklaart: we zouden gaarne geloovige mannen benoemen, maar de eerste eisch is de wetenschappelijkheid, en zie, juist deze ontbreekt helaas bij u.

Toen Keizer Julianus de Afvallige, die het Christendom niet openlijk dorst aantasten, toch het Christendom feitelijk van zijn invloed op het volksleven wilde berooven, beval hij, dat van alle scholen de Christelijke leeraars zouden worden geweerd.

De Christenen zouden geduld worden, maar van de wetenschappelijke instituten, die de leiding gaven aan de geesten, moesten ze worden buitengesloten.

Het liberalisme heeft feitelijk hetzelfde gedaan.

En de vraag mag wel met klimmenden ernst tot elke Christelijke Regeering worden gericht, om aan dit ostracisme een eind te maken.

Al zijn we dankbaar, dat door de vrijmaking van het Hooger Onderwijs de mogelijkheid is geopend voor de geloovigen om zelf Universiteiten op te richten, toch is daarmede het kwaad niet bezworen. De groote stroom der studenten blijft naar de officieele Landshoogescholen trekken. En de opleiding, die ze daar ontvangen, drijft ze van het Christelijk geloof af.

Moge daarom de tijd niet te verre zijn, dat ook dit vraagstuk met ernst onder de oogen worde gezien. Voor de toekomst van ons volk hangt daarvan niet minder dan van de kerstening der lagere scholen af.

In Frankrijk is het droef gevolg van het onrecht, dat de Staat de Kerk aandeed, door haar niet alleen van staatssubsidie, maar ook van haar eigendommen te berooven, dat het getal steeds meer slinkt dergenen, die zich voor het priesterambt aanmelden. En waar het getal der zieleherders steeds kleiner wordt, worden ook de gemeenten steeds meer een prooi van het ongeloof.

Nu schuilt hierin voor een niet gering deel schuld der Kerk zelf. Doordat men eeuwen lang gewoon was op de hulp van den Staat te rekenen voor de tractementen, hield de offervaardigheid bij het volk op. Men ontwende aan de gedachte, dat de gemeente zelf voor haar eeredienst te zorgen had. En vandaar dat, nu een liberaal-radicalistische regeering de staatssubsidie introk, de pastoors geen traktement meer ontvangen, en de lust om pastoor te worden ook bij de jongelieden weggaat. Een pastoor heeft geen „verzekerd bestaan" meer, en daarom waagt men het niet meer, zich aan den dienst der Kerk te wijden.

Zeker schuilt hierin een diep vernederend teeken. Want de Christelijke Kerk heeft bij haar eerste optreden eeuwenlang alleen van de vrijgevigheid der geloovigen geleefd. De heidensche Overheid keerde niet alleen geen penning aan de dienaren der Kerk uit, maar vervolgde hen juist 't meest. En toch heeft het de Kerk nooit aan Dienaren ontbroken, en hebben de geloovigen wel gezorgd, dat ze niet van gebrek zijn omgekomen.

Dat de Kerk thans zoo zwak staat, is juist de schuld van het steunen op de Staatshulp. Daardoor heeft de Kerk haar veerkracht en energie ingeboet. In het rijke Frankrijk kunnen of willen de gemeenten geen behoorlijk tractement meer bijeenbrengen. En de jonge mannen missen den moed, om, nu staatstractement hun toekomst niet meer verzekert, zich aan het „priesterambt" te geven. Zoo ondervindt de Roomsche Kerk de droeve gevolgen van haar leer, dat de Kerk den steun van den „wereldlijken arm" niet versmaden moet.

Tweeërlei les valt hieruit voor ons te trekken.

Vooreerst, hoe uiterst gevaarlijk de weg is van hen, die voor de financieele behoeften der Kerk alle hoop op staatssubsidie hebben gevestigd. Want staatssubsidie doodt de offervaardigheid der gemeente en maakt, dat de Kerk straks, bij conflict met de Overheid, zoo goed als weerloos staat.

En ten tweede, dat de gemeenten toch wel hebben toe te zien, dat de tractementen der Bedienaren des Woords niet beneden peil blijven. Want op den duur zou daarvan het noodzakelijk gevolg wezen, dat steeds minder ouders bereid waren hun zonen aan den dienst der Kerk te geven.

Moge daarom het ernstige vermaan, dat de jongste Synode tot alle Kerken richtte, ter harte worden genomen. Aan de Kerken voorschrijven, hoe hoog de tractementen moeten zijn, kan de Synode niet. Elke Kerk zal voor zichzelf in ernst hebben te overwegen, of de gemeente metterdaad in dit opzicht doet, wat ze doen kan. Worde daarom dit schrijven der Synode niet eenvoudig voor kennisgeving aangenomen en ter zijde gelegd, maar zij het voor al onze Kerken een aansporing om dit vraagstuk ernstig onder de oogen te zien.

Want één ding vergete men niet.

Door verschillende omstandigheden mag tot dusver de toevloed der studenten in de Theologie nog niet gedaald zijn beneden het peil, dat voor een geregelde voorziening in de behoefte der Kerk geëischt wordt, wanneer in de tractementsquaestie niet voorzien wordt, staat hier op den duur ebbe te wachten.

Reeds nu is er *daling*.

In menig gezin zegt men reeds ronduit: ik heb liever dat mijn zoon onderwijzer wordt dan predikant, want als predikant lijdt men fatsoenlijke armoede.

Ook daalt zoo het gehalte der studenten.

Want wel zullen, vooral wanneer beurzen de studie gemakkelijk maken, nog jongelieden uit de lagere burgerij de Theologie verkiezen, maar zonen uit de betere standen zullen voor de offers, die het predikambt vraagt, terugdeinzen.

Nu kan men wel zeggen, dat dit geestelijk niet hoog staat, en dat, waar een waarlijk innerlijke roeping tot het ambt gevonden wordt, men desnoods liever met Paulus door handenarbeid in zijn brood zal voorzien, dan die innerlijke roeping wederstaan.

Maar men vergete niet, dat de beslissing over de studie genomen wordt op een leeftijd, dat zulk een hoog geestelijk standpunt en zulk een krachtige innerlijke roeping meestal nog niet gevonden wordt. Bovendien hangt die beslissing ook niet alleen van deze jongelieden zelf af, maar voor een niet gering deel van de ouders, die de begeerte tot het ambt óf kunnen aanwakkeren óf tegenwerken. En wanneer de ouders voorzien, dat hun kind straks gebrek zal moeten lijden, dan behoort er wel een zeer sterke geloofsovertuiging toe, om hun toch aan te raden dezen weg in te slaan.

Ook daarom mogen onze Kerken wel toezien.

Zeker, studenten, die alleen predikant zouden willen worden om straks een „verzekerd bestaan" te hebben, heeft de Kerk allerminst als Dienaren te begeeren. Calvijn noemt onder de kenteekenen der inwendige roeping ook deze, dat men zich niet door liefde tot het geldelijke voordeel tot het ambt voelt getrokken, maar door begeerte om Christus te dienen.

Maar ook omgekeerd mag de Kerk geen oorzaak geven, door de traktementen te hoog te stellen, dat onze jonge mannen zouden aarzelen om den dienst der Kerk te zoeken.

Dat de arbeider zijn loon waardig is, geldt, naar Christus woord, ook in den Dienst van het Evangelie.

Een onzer lezers vraagt ons plaatsruimte voor het volgende schrijven, naar aanleiding van wat we schreven over den socialistischen burgerdoop in Frankrijk:

Amsterdam, 15 Februari 1909.

Aan de Redaktie van
De Heraut,
Amsterdam.

Geachte Redaktie,

Zolang ik mij herinneren kan, heb ik het voorrecht met veel genoegen en instemming Uw blad te lezen. Daarom smart het mij te meer, in het nummer van gisteren iets te lezen, dat mij aan Uw goede trouw zou doen twijfelen.

In dit nummer komt n.l. 'n artikel voor over de schankelike „burgerdoop" in de Franse gemeente Ivry. Dit artikel eindigt: „Alleen be„vreemdt, dat er nog christenen kunnen zijn, „die meenen, dat christendom en socialisme zeer „wel te vereenigen zijn.

„Het socialisme, zoo heet het dan, is een „economisch steisel, dat met de religie niets „uitstaande heeft.

„Het socialisme voert consequent tot een „nieuwe religie en een nieuwen doop. Een doop, „waarbij gij beloven moet uw kinderen niet te „zullen opvoeden in de Christelijke religie, maar „in den eeredienst der Rede."

Blijkbaar wordt in de eerste van deze zinsneden gedoeld op de „Bond van Christen Socialisten", ofschoon enkele kennisname van zijn uitgaven, b.v. het weekblad *Opwaarts* (uitg. J. Verduin, Gorinchem) beter geleerd zou hebben.

Is het boven aangehaalde te wijten aan laakbare onwetendheid, of (wat even moeilijk aan te nemen is) aan opzet, wat nog meer strijdig zou zijn met het negende gebod?

Of is er nog een derde?

U bij voorbaat dankend voor de opname dezer regelen in Uw veelgelezen blad en voor de beantwoording ervan

Uw dw.,
F. J. Welzenbach.

Zoo als men ziet, wordt alleen op grond van de onderstelling, dat we den Bond van Christensocialisten op het oog hadden, niet alleen twijfel gepopperd aan onze goede trouw, maar onze redactie zelfs voor het alternatief gesteld óf van laakbare onwetendheid óf van opzettelijk valsch getuigenis.

Mogen we met een wedervraag antwoorden?

Leert de Bond van Christensocialisten, dat Christendom en socialisme te vereenigen zijn, en oordeelt hij, dat het socialisme uitsluitend een oeconomisch stelsel is, dat met de religie niets uitstaande heeft?

Zoo neen, dan geldt wat we schreven ook niet van dezen Bond en mist de schrijver het recht, om onze woorden op dien Bond van toepassing te maken.

Zoo ja, waarin bestaat dan onze „kwade trouw?"

Van de „gewone" socialisten zijn we gewend, dat ze, waar argumenten ontbreken, in schelklinkende verwijten kracht zoeken.

Onze „Christensocialisten" volgen hen daarin toch niet na?

Leestafel.

N. A. de Gaay Fortman. *De Geschiedenis der Medische Zending*. Met een inleidend woord van J. G. Scheurer, Miss. Ariss. Nijkerk *G. F. Callenbach* 1908.

Noemt de heer Scheurer in zijn inleidend woord reeds het opvatten van de pen om dit boek te schrijven een kostelijk werk, te eerder nog mag dit praedicaat toegekend aan het boek zelf, dat sedert eenige maanden in druk voor ons ligt.

Met deze Geschiedenis der Medische Zending toch schonk de Amsterdamsche predikant en zendingsman Ds. de Gaay Fortman ons een boek van zeer hooge waarde. Want al is het ook, dat de Medische Zending zich, meer dan vóór eenige jaren, in de bekendheid en de sympathie van het Christelijk publiek mag verheugen, de mate dier bekendheid en de graad dezer sympathie zijn nog altijd zoodanig, dat een boek waardoor men van den breeden omvang en de rijke beteekenis dier zending een juiste voorstelling krijgt, lang niet overbodig is.

De waarde, die het gebruik van zulk een boek èn voor zijn lezers èn voor de medische zending zelf heeft, kan daarom niet hoog genoeg worden aangeslagen.

Dit boek dat met eerbied vervult tegenover de omvangrijke en langdurige vóórstudie, welke bij zijn geleerden auteur aan het schrijven er van moet zijn voorafgegaan, beslaat ruim 400 bladzijden en is verdeeld in 113 §§.

De titels van die §§ vermeldt de *Inhoudsopgave* vóór in het boek. Als conspectus kan deze inhoudsopgave er echter niet mee door. Zij biedt geen overzicht van het werk. De opsomming van de onderwerpen in deze 113 §§ behandeld, werkt eer verbijsterend. Men ziet geen plan. Ik betreur dit, omdat ik weet, dat men van het geduld der meeste lezers niet te veel moet vergen met het oog op het gevaar, dat ze u dan ongelezen laten. En bij een boek dat zoo hoog staat als dit, zou dat des te meer zijn te betreuren èn om het boek èn om de lezers. Een inhoudsopgave waaruit de lezer niet recht wijs kan worden, waarin hij niet terstond kan zien hoe het werk in elkaar zit, ontstemt hem; neemt hem in tegen het boek zelf; en de zaak wordt er niet beter op als die inhoudsopgave dan nog vóór in het boek staat.

Toch zit in dit boek wèl een plan en het gemis aan doorzichtigheid der inhoudsopgave ware dan ook gemakkelijk te verhelpen door die 113 §§ onder enkele hoofd- en onderrubrieken te brengen. Een niet al te ongeduldige lezer komt in het boek wel terecht, zij het dan ook niet terstond. Wanneer hij toch maar eerst aan pagina 103 toe is, ziet hij zich plotseling voor een groote romeinsche II gesteld, des te verrassender omdat hij van een romeinsche I nog niets ontwaard had. Zooveel begrijpt hij er dan wel van, dat met die II, waaronder met groote letters gedrukt staat: De kerken en zendinggenootschappen, welke de M. Z. als hulpdienst hebben — een nieuwe Afdeeling begint.

Deze Afdeeling bevat dan § 25—§ 113 Een nadere indeeling dezer Afdeeling, b.v. naar de verschillende landen, zou aan de doorzichtigheid van het plan zeker ten goede zijn gekomen.

Maar ook de andere Afdeeling § 1—§ 24, heeft, zooals bovengenoemde lezer van het boek reeds heeft gemerkt, twee onderdeelen. Eerst toch wordt daar gehandeld van wat ik, op voorgang van onze geleerde Duitsche naburen, zou willen noemen: Van de Medische Zending in het algemeen, en wel in § 1—§ 7. Dan wordt in de §§ 8—23 van de geschiedenis der Medische Zending gehandeld. Daarbij maakte het echter een ietwat vreemden indruk, dat eerst in § 24 de literatuur over de Medische Zending wordt opgegeven.

Wat ik tegen de inhoudsopgave op mijn hart heb, is hiermede gezegd. Ik heb mij daardoor tevens een weg gebaand tot een eenigszins methodische bespreking van den inhoud van het boek zelf.

Uit de Inleiding vernemen wij, dat nog niet zoo lang geleden, de gewoonte is opgekomen om met en naast bedienaren des Woords en der Sacramenten ook artsen naar de Zendingsterreinen uitterzenden. Deze artsen heeten in Engeland en Amerika *Medical Missitnaries*, in Duitschland *Missionsaertze*, ten onrecht *Missionaire artsen* of *Zendingsartsen*, en hun werk draagt den naam van *Medical Mission, Aertzliche Mission* en *Medische Zending*.

Ik kom thans tot § 24 waarin de heer Fortman de literatuur over zijn onderwerp opgeeft.

Dat deze literatuur, te vinden in de zendingsberichten der verschillende kerken en vereenigingen en in verslagen, tijdschriften en monographieën, een zeer rijke is; dat de geachte schrijver heel wat heeft te raadplegen gehad, wordt uit dit overzicht duidelijk. Het is met groote nauwgezetheid bewerkt; ook het Zendingsblad van de Geref. Kerken en het Jaarverslag der Vereeniging „Dr. Scheurers Hospitaal" vindt men hier naast vele Engelsche en Duitsche geschriften.

In, wat ik zou willen noemen: *Van de medische zending in het algemeen*, de *eerste* Afdeeling van het boek, worden dan in § 1—§ 7 op wetenschappelijke wijze o. m. de grondslag, de beteekenis en het doel der medische zending besproken. Duidelijk wordt hier tegenover andersdenkenden betoogd, dat die grondslag niet mocht gezocht in het bevel „geneest de kranken" van den Heiland aan zijn eerste discipelen, want, dat wie in dit bevel den grondslag der medische zending zoekt de verschillende terreinen, dàt van het wonder en dàt van de gewone geneeskunde — verwart.

En even duidelijk wordt hier uiteengezet, dat de medische zending, niet zelf zending maar, even als het onderwijs, slechts *hulpdienst* voor de zending is.

Het gaat hier niet aan van heel de stof in deze 7 § § verwerkt ook maar een beknopt overzicht te geven; wie het wezen der medische zending volkomen wil leeren kennen, moet het boek zelf lezen.

En zoo staat het ook met de volgende Afdeeling waar in § 8 — § 23 de *geschiedenis van de medische zending* wordt verhaald.

„Staat ons", zoo begint de geachte schrijver hier, „door hetgeen wij tot nu toe behandeld hebben, het beeld en de bedoeling der M. Z. klaar voor de oogen, thans zijn wij in staat haar geschiedboek voor ons open te slaan en te